ЛАТИНСЬКА АМЕРИКА 30.05.2024 | Сандра Вайс

Отруйний спадок

Лопес Обрадор правив Мексикою шість років. Він залишає своїй наступниці країну з багатьма проблемами.

Якщо вірити опитуванням, в неділю здійсниться план Андреса Мануеля Лопеса Обрадора, також відомого як Амло: його фаворитка Клаудія Шейнбаум з лівонаціоналістичної сили під назвою MORENA переможе на президентських виборах з помітним відривом. Вони знайомі ще зі студентських років, і протягом десятиліть фізик і колишня мер столиці політично підтримувала свого ментора. Шейнбаум вважається прагматичною технократкою і ніколи не створювала власної політичної бази. Кар'єрою вона завдячує своїй вірності харизматичному ідеологу Лопесу Обрадору. Той, відповідно, припускає, що ця 61-річна жінка з туго зачесаним хвостиком буде триматися його лінії. Він популярний серед майже двох третин мексиканців. Але, якщо придивитись уважніше, стають очевидними численні слабкі місця.

Головною передвиборчою обіцянкою Амло був перерозподіл багатства на користь бідніших класів. «Primero los pobres» («Бідні передусім») – таким було його гасло. Ним він поцілив просто в нерв розчарованого суспільства. Коли Північноамериканська угода про вільну торгівлю набула чинності в 1994 році, Мексика застрибнула в фазу індустріалізації як таке собі продовження американської економіки. Це забезпечило стабільність, економічну диверсифікацію та постійне, але низьке економічне зростання – два відсотки на рік.

Цього було замало, щоб створити достатню кількість робочих місць для молодого суспільства. 56 відсотків населення працювали в неформальному секторі без соціального забезпечення. А в формальному секторі мінімальна зарплатня за наполяганням підприємців навмисно зростала повільніше за темпи інфляції. Результатом стало поглиблення соціального розриву: десять відсотків найбагатших людей надзвичайно збагатилися (нині майже 300 тис. мексиканців є мільйонерами). Освіченому середньому класові, який так чи інакше пов'язаний з експортною економікою, ця модель забезпечила прийнятний добробут. Однак дві третини

населення, що залишилися за бортом, дедалі більше втрачали купівельну спроможність.

Тому Амло систематично віддає пріоритет соціальним питанням. З 2018 до 2024 року витрати на соціальні та пенсійні програми зросли майже в чотири рази: з 8 до 30 млрд євро. Це забезпечило приблизно 25 мільйонам бенефіціарів значне зростання купівельної спроможності попри накопичену інфляцію в 25 відсотків. Водночас мінімальна зарплатня за шість років зросла на 110 відсотків. Профспілки також домоглися значно вищої оплати праці, але не завдяки Амло, а завдяки новим положенням угоди про вільну торгівлю, які дозволяють профспілкам захищати свою свободу в арбітражних судах. Це зламало хребет монополії корумпованих профспілок, які ставали на бік роботодавців. Бідність, яку в Мексиці визначають не лише доходи, але й багато інших факторів, за час його перебування на посаді президента скоротилася з 41,9 до 36,3 відсотка.

Наступниця Амло має вирішити, чи продовжувати цю популістську соціальну політику

Але цього вдалося досягти не за рахунок боргових зобов'язань чи податкової реформи, а передусім за рахунок значної економії в інших сферах – охороні здоров'я, освіті, цивільному захисті. Тобто класична неоліберальна політика жорсткої економії. Амло стверджував, що [в тих сферах] панує корупція, але так і не надав доказів і не ініціював судових процесів проти винуватців. Було закрито ясла, згорнуто програми підтримки молоді; дороги й громадські будівлі тепер напівзруйновані. Він ліквідував державну систему медичного страхування, створену його попередниками, що змусило людей звертатися до приватних медичних установ.

Проте у довгостроковій перспективі така політика виявилась ненадійною. Нерівність не зменшилась, а соціальна мобільність суттєво не покращилась – лише три відсотки бідних спромоглися піднятися по соціальних сходах. За даними незалежної оціночної компанії Coneval, тільки половина програм розроблені належним чином. Наступниця Амло має вирішити, чи продовжувати цю популістську соціальну політику, яка гарантує популярність у короткостроковій перспективі, але заводить в глухий кут у середньостроковій.

Амло спрямовував інвестиції насамперед у чотири свої улюблені проекти: залізницю майя на південному заході країни, сухий канал *Transistmico*, який у середньостроковій перспективі має стати альтернативою Панамському каналу, будівництво нового аеропорту в столиці та нафтопереробного заводу в мангровому лісі в своєму рідному штаті Табаско. Крім того, він відродив збанкрутілу раніше авіакомпанію *Mexicana* (під контролем військових). Всі проєкти були затьмарені численними корупційними та екологічними скандалами й виявилися значно дорожчими, ніж планувалося. Витрати на будівництво зараз становлять близько 27 млрд євро – при тому, що більшість проєктів поки що завершені лише наполовину. Чи принесуть вони коли-небудь прибуток, незрозуміло: дослідження рентабельності оголошено секретною інформацією.

Його обіцянки викорінити корупцію, яка вже стала повсюдною, не вийшли за межі риторики й символічних жестів (таких як проведення плебісциту щодо відкриття судових процесів проти його попередників). Він призначив генеральним прокурором давнього політичного соратника, який використовував свою посаду для помсти за особисті образи та переслідування політичних опонентів. Він погрожував або публічно зводив наклеп на журналістів і співробітників, які викривали корупційні скандали, пов'язані з його сім'єю та міністрами. Він погрожував закрити Інститут прозорості (*Inai*) і змусив більшість у Конгресі заблокувати призначення членів правління, через що Інститут кілька місяців не міг ухвалювати рішення. Як наслідок, за час його перебування на посаді не відбулося значного покращення індексу корупції *Transparency International*. В 2023 році Мексика посіла 126-е місце зі 180 країн і досі пасе задніх в Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

Понад 170 тис. убивств за шість років і понад 44 тис. зникнень – це новий рекорд

Другою важливою обіцянкою була нова стратегія боротьби з організованою злочинністю. Вона називалася «поцілунки замість пострілів» і мала покласти край мілітаризації війни між наркодилерами, а також прибрати соціальне підґрунтя для виникнення картелів. Тут Амло зазнав повного провалу. Понад 170 тис. убивств за шість років і понад 44 тис. зникнень (при тому, що були спроби приховати статистику) – це новий рекорд. Збройні сили не було відведено, натомість Амло наділив їх ще більшими повноваженнями. Нині вони виконують понад 200 функцій – від розподілу вакцин і полювання на мігрантів

до митного нагляду і будівництва залізничних шляхів. Водночас Збройні сили уникають підзвітності, заявляючи, що їхня економічна діяльність має стосунок до політики безпеки й тому таємна. Армія за Амло стала державою в державі.

Crisis Group, яка спеціалізується на питаннях безпеки, знайшла докази того, що державні сили безпеки співпрацювали з місцевими мафіозними угрупованнями, щоб зупинити потужний картель *Jalisco Nueva Generación* (CJNG). Згідно зі звітом, у таких штатах, як Мічоакан, Герреро, Веракрус і Коліма, існувала «угода про співіснування», яка дозволяла картелям збагачуватися на рекеті й наркоторгівлі за умови зменшення «видимого насильства». Амло підтримував особливо добрі стосунки з картелем Сіналоа. Наприклад, він зустрічався на пікніку з матір'ю засудженого в США наркобарона «Ель Чапо» Гусмана. Він також наказав звільнити сина Гусмана, заарештованого в ході спецоперації в 2019 році. Під час проміжних парламентських виборів 2021 року члени картелю викрали сотні спостерігачів від опозиції. MORENA виграла вибори.

Така політика безпеки викликала невдоволення в США, які борються з наслідками зловживання фентанілом. США потребують співпраці з Мексикою в своїй політиці щодо наркотиків і міграції. Це дає мексиканському уряду важелі впливу, але користуватися ними слід обережно. Зрештою, понад 80 відсотків зовнішньої торгівлі Мексики припадає на США. Ймовірні санкції сильно вдарять по економіці. Перед наступницею Амло стоятиме завдання делікатно балансувати, особливо якщо на президентських виборах переможе Дональд Трамп.

Захист довкілля не був для Амло пріоритетом. Він оголошував свої мегапроєкти важливими для національної безпеки, що дозволяло оминати тривалі екологічні експертизи. Екологам погрожували смертю або ж змушували замовкнути за допомогою державних наказів. Він зупинив створену попередниками програму розширення використання відновлюваних джерел енергії за допомогою приватних інвестицій і натомість вливав мільярди податків у державну нафтову компанію Pemex, яка має борги і пронизана корупцією, та державного постачальника енергії CFE, чий енергетичний баланс базується на викопних видах палива та гідроенергії.

Цивілізований,

І досі тривають численні судові процеси за позовами приватних компаній, чиї проєкти в

демократичний і раціональний обмін аргументами поступився місцем ідеологізованому обміну ударами

галузі сонячної та вітрової енергетики було раптово призупинено. За словами Амло, він дбає про національний енергетичний і ресурсний суверенітет. Населення розплачується за це дефіцитом енергії та води після посухи й рекордної спеки навесні 2024 року. Крім того, енергетичний розворот Мексики є проблемою для США, які зараз намагаються зробити свої ланцюги постачання більш стійкими, щоб залишатися конкурентоспроможними на міжнародному рівні.

Найбільше Амло дратував своєю постійною поляризаційною риторикою проти «неоліберальної олігархії». Часом його стиль правління набував рис ірраціональної вендети проти еліти. І це не обмежувалось висловлюваннями. За його правління відбувалося систематичне послаблення автономних інституцій, таких як Виборчий інститут і академічні установи, шляхом призначення на посади лояльних до нього осіб або зменшення державного фінансування. Як і впродовж 70 років однопартійного правління (з 1929 до 2000 року), державну владу було централізовано в президентському палаці, де Амло щоранку проводить аудієнцію, замасковану під прес-конференцію, і ухвалює політичні рішення.

Він хоче, щоб Верховний суд, який відхилив деякі з його реформ як неконституційні, в майбутньому обирався народом за болівійською моделлю. Він уже рекомендував Шейнбаум відповідну реформу, хоча для цього потрібна кваліфікована більшість у Конгресі. Він відкинув жіночий рух як «інфільтрований консерваторами», відкинув і правозахисні організації та католицьку церкву, коли ті критикували його політику. Цивілізований, демократичний і раціональний обмін аргументами поступився місцем ідеологізованому обміну ударами.

Це все нашкодило ще молодій демократичній культурі Мексики. Чи буде Шейнбаум триматися цього стилю правління, залежить не лише від неї. Якщо буржуазній опозиції вдасться зайняти посаду мера столиці або відвоювати кілька губернаторських крісел і не допустити створення кваліфікованої більшості для MORENA в Конгресі, Шейнбаум муситиме бути поміркованою. Час покаже, чи піде на це партія, значною мірою орієнтована на Амло, чи, можливо, навіть розколеться через це питання.

Переклад з німецької Дар'ї Прусенко

Сандра Вайс

Мехіко

Сандра Вайс (Sandra Weiss) - політолог і колишній дипломат. До 1999 року вона була редактором інформаційного агентства AFP. Як вільний кореспондент Латинської Америки, вона публікує свої статті також у газетах Die Zeit і Die Welt.